

## In mijn haasten.

Ik zeide wel in mijn haasten:  
Ik ben afgesneden van voor  
uwe oogen; dan nog hoorde  
Gij de stemme mijner smee-  
kingen, als ik tot U riep.  
Ps. 31: 23.

Als ge, op den trans van een toren geklommen,  
het panorama, dat zich in zonnegans voor u  
uitstrekt, bewonderend genoot, en nu weer naar  
beneden moet, zijn er twee wijzen van naar  
beneden gaan.

De duif, die van de spitse van den toren  
naar haar til strijkt, spreidt de vleugels uit en  
doorklieft de lucht; zij daarentegen moet langs  
de twee, drie honderd treden van de trap af-  
dalende naar omlaag.

De duif kan drie maal op en neer vliegen  
van de til naar den torentrans en van dien  
trans naar haar til terug, eer zij éénmaal de  
kronkelende trap zijt afgestegen. En indien  
ge u dan weer suim boven op den toren  
bevondt, zoudt ge door het eenmaal af- en weer  
opklimmen naar uw adem hijgen, terwijl de  
duif u belachen zou in haar lustig gekir. En  
waart er een dwaas, zoodat ge in uw haas-  
ten om af te komen, de duif wildet nadoen, om  
zonder trap van den trans naar beneden te zijn,  
zoo liept ge tien kansen tegen één, om uw  
vermetelheid te boeten met den dood.

De duif zou zich dwaas aanstellen, zoo zij,  
in plaats van neer te zijn op haar vleugels,  
de twee, drie honderd treden langs, de wen-  
teltrap afdaalde; maar nog dwaazer zou de  
man zijn, die den weg van de duif verkoos, om  
met haaste omlaag te komen.

Dit toont, dat er voor ieder creatuur, bij het  
jagen naar een doel, een eigen weg verordend  
is, en dat de „vrees des Heeren" ook hierin het  
beginzel der wijsheid is, zoodat alleen wie den  
door God voor hem bepaalden weg afloopt, niet  
handelt als een dwaas.

Zeker, er is verschil, er is onderscheid in de  
maat. Een jongen van twaalf jaren loopt een  
torentrap vlugger op en af, dan een man van  
zeventig. Wie slechts vijf minuten te loopen  
heeft, kan sneller voorttreden, dan wie  
een weg van tien uren heeft te gaan. Wie  
onbelast loopt, loopt sneller, dan wie een zwaren  
last heeft te dragen. Ook beweegt men zich  
sneller bij een feestelijke optocht, dan bij een  
gang naar het graf. Zoo is er allerlei dat in de  
maat uw gang kan versnellen of vertragen. Maar  
ook dit alles spruit toch uit Goddelijke ordinaat  
voort. Wie, als er brand uitbreekt, en hij weet  
dat zijn kind op de bovenverdieping te slapen  
lag, langzaam de trap opging, en zich niet  
haastte, zou voor God en menschen geoordeeld  
staan. Maar dit blijft altoos, dat hooger doel-  
wit ook ons haasten regelen moet, en dat wie  
haast heeft die hooge ordinaat in, zondigt.

En dit nu is het wat David beled, gedaan  
te hebben.

Beled in Psalm 31, toen hij uitriep: Ik  
zeide wel in mijn haasten: Ik ben afgesneden van  
voor uw oogen. En evenzo beled in Psalm  
116, toen hij het betuigde: Ik zeide wel in mijn  
haasten: Alle menschen zijn leugenaars.

En dit „haasten" drukt hij beide malen uit met  
een woord dat aan de duif herinnert, en eigen-  
lijk beteekent: driftig, onrustig her- en der-  
waarts fladderen.

Bij David uitte zich dat haasten in zijn  
spreken, en het is juist in dat spreken, dat ook  
wij ons zoo dikwijls op dit haasten betrappen.  
Ook voor dat spreken heeft God een weg  
verordend.

Ons spreken moet niet op onze lippen ge-  
boren worden, maar opwelen uit ons hart;  
dan uit ons hart door ons denken gaan; en zoo  
eerst mag het zich uit ons bewustzijn naar de  
lippen dringen, om van die lippen uit te gaan  
naar het oor van wie ons hoort.

En dat juist is het, wat we zoo vaak ver-  
geten. Dan springt het woord op eens uit het  
hart naar de lippen. Er ontbreekt bedaardheid,  
er ontbreekt overleg, er ontbreekt nadenken. En  
door het haasten glijdt het bittere woord onbe-  
dachtelijk over onze lippen heen.

Zoo gaat het bij drift, dat ons bitter woord  
nodeloos wondt, en we achteraf berouw hadden  
over ons haastig woord, en ons straks ver-  
ontschuldigen moeten.

Zoo gaat het bij wasnwisheid, als we, om  
maar te spreken, een ondoordacht oordeel vel-  
len, in plaats van onzen tijd af te wachten, na  
eerst nagedacht te hebben.

Zoo gaat het bij haastig gegeven beloften,  
waarvoor men van achter spijt als haren op zijn  
hoofd heeft.

En zoo nu gaat het ook, wanneer we in nood  
en angst, zonder zelfbeheersching, de eerste  
driftige opwelling van ons hart volgen, en niet  
rekenen met wat God voor ons was, of men-  
schen ons ten goede dachten.

David had de heerlijkste beloften van zijn God  
ontvangen, David had de treffelijkste ervaringen  
van Gods trouw genoten. Toen plotseling doo-  
delijke angst hem aangreep, had hij dus moeten  
weten, dat er van een verlaten zijn door zijn  
God geen sprake kon wesen. En toch, toen het  
water even aan de lippen kwam, vergat hij én  
die beloften én die ervaringen, en zonder met de  
trouw van zijn God te rekenen, riep hij het  
in zijn haasten uit: Ik ben afgesneden van voor  
uw oogen!

In onze daden gaat het evenzoo.

God, Die over ons te zeggen heeft, heeft voor  
alles een proces, een tijd van wording en van  
rijping besteld. De zaak moet eerst maanden  
lang over doen, om nieuwe granenkorrels in de  
aire voort te brengen. De duif die pas gezet is,  
gebruikt maanden om te zwellen en te rijpen.  
Het pas uit den dop gekropen kieken gebruikt  
maanden om te volgroeien tot het zelf eieren  
kan leggen.

En zoo nu is er ook voor den mensch bij alle  
ding een weg verordend, dien hij heeft af te leg-  
gen, een proces dat hij te doorloopen heeft, een  
tijd die besteed moet worden, eer het doel kan  
worden bereikt.

En juist daartegen nu komen we voortdurend  
in verzet.

We willen dan vrucht plukken als we pas  
gezaaid hebben, en eer het gezaaide den tijd  
kreeg om te ontkiemen, op te schieten en te  
rijpen.

Vandaar ons haasten bij onze ontwikkeling.  
Examen willen doen eer men gereed is. Voor  
volwassen willen doorgaan eer men volgroeide.  
Willen huwen, eer men de jaren heeft. Naar  
een betrekking in het leven jagen, eer men  
zich praktisch heeft goeioend. Schrijven willen,  
eer men gereed is met zijn gedachten. Geld  
willen winnen zonder moeite en inspanning,  
dat men of speelt om te winnen door de for-  
tuin, of speculeert om het geluk te grijpen, of  
erger nog, het pad der eerlijkheid verlaat, en  
kies de paden des bedrogs.

En in dit alles het pogen, om waar God ons  
een langer weg voorschreef, eigenmachtig een  
korter weg te kiezen.

Altoos dat haasten.

Tot zelfs in edeler en heiliger dingen.  
Niet jiveren en strijden langs den stillen weg  
van overtuigen en van winnen voor zijn denkbeel-  
den, maar haasten, om zijn doel te bereiken, en  
dan den onheiligen weg verkiezen van slimheden,  
en van anderen te willen dwingen.

Doen zooda het kind doet, dat in een bloem-  
pot erwtes gezaaid heeft, en nu dat stille groeien  
veel te langzaam vindt, en daarom het ontkie-  
mende plantje er telkens uittrekt, tot het wortel-  
teltje knakt... en het plantje verdort.

En niet anders gaat het zoo vaak in ons  
innerlijk leven.

Ook in dat innerlijk leven regeert God, en ook  
voor dat leven heeft God zijn ordinaatien gesteld.  
Zijns is de weg, die eerst in kennis van zonde,  
van de kennis van zonde tot de kennis van  
ellende leidt, en eerst uit die ellende doet  
opklimmen naar het heil dat in geloof en in  
bekeering doorbreekt.

Doch ook die weg is te lang. Ook daarvoor  
weet de waanwijze mensch in zijn haasten wel een  
zijpad, en zoo hoort ge lieden van het Heils-  
leger zich haasten, om een roekeloos zondaar,  
die nog van niets hoorde, en van niets wist, op  
eens, plotseling op het zondarsbankje te brengen,  
en zoo op staanden voet te bekeeren.

En haasten bij hen 't sterkst uitkomend, maar  
in alle kringen waar te nemen.

Voor de kennis Gods is onderzoek, is in-  
spanning, is tijd noodig. En toch, hoevelen niet,  
ook onder bedaarde Christenen, die na een-  
maal belijdenis te hebben gedaan, zich aan alle  
verder onderzoek der waarheid spenen, en nu  
wel merken dat ze niet vooruitkomen, en toch  
buiten Gods weg om, jagen naar het Konink-  
rijk der hemelen, om zekerheid door een in-  
geving, op eens, in haast te erlangen, en toch  
juist daardoor tobbed onzeker blijven tot aan  
hun sterven toe.

Komt God dan in den weg des lijdens tot  
hen, dat hun hart breekt, o, dan bidden ze wel  
om uitredding, maar ook in dat bidden is het één  
haasten. Die uitredding moet dan ook komen,  
als het amen op het gebed nauwelijks is weg-  
gestorven. En als God dan toet, dan kennen  
ze het verbeiden niet, en in hun haasten voelen  
ze booze gedachten in zich opklimmen. God  
heeft hen vergeten. Bij God is geen trouwe  
meer. Er is geen Hoorder, geen Verhoorder  
des gebeds.

Heeft dan de Heere niet gezegd: Mijne  
wegen zijn niet uwe wegen? En spreekt dan in  
dat haasten iets anders, dan zijn eigen, denk-  
beeldig korter pad, voor den van God bestelden  
en verkoren langeren weg in de plaats te willen  
schuiven?

En toch, het helpt u niets. Want *uw* pad be-  
staat alleen in uw voorstelling, in uw verbeel-  
ding, in uw onrust. Zijn weg is en blijft toch  
de enige weg, die u het doel kan doen be-  
reiken.

En zoo houdt ge, zoo ge het goed inzien, u  
met uw haasten slechts op. Ge komt er niet  
meer vooruit, maar raakt er mee ten achter.

Immers, dan moet God u eerst van uw  
haastig zijpad af, en naar Zijn weg terug  
brengen, en dan blijft die weg uws Gods nog  
even lang als te voren, onderwijl gij uw tijd  
verspeeld hebt.

Amsterdam, 8 Februari 1901.

## Emeriti- en weduwen pensioen.

Van één der Deputaten voor de Gene-  
rale Kas ontvingen we een klacht over het  
slecht inkomen van de bijdragen van de  
Provincien voor die kas.

Hij schreef er dit van:

„In overleg met de deputaten der Generale  
Kas, kom ik namens onze prov. deputaten van  
Overijssel voor de zaken der emeriti u vragen,  
of gij misschien niet gelegenheid kunt vinden,  
om in de *Heraut* een woord van opwekking  
te spreken voor de trage kerken. De zaak is  
deze: Bij de Generale Deputaten is voor het  
nu loopende jaar door de hulpbeh. kerken voor  
hare emeriti enz. aangevraagd f 8265.50.

Friesland vroeg. . . f 2000.—  
Drenthe . . . . . f 1960.—  
Overijssel . . . . . f 2805.50  
Gelderland . . . . . f 1500.—

De Generale Deputaten hebben daarom, vol-  
gens de bepaling der Generale Synode, f 8000.—  
uitgetrokken over de Provincien, naar den aan-  
gegeven maatstaf, en vroegen dus:

|            | Van Groningen | 14 pCt. | f 1120.— |
|------------|---------------|---------|----------|
| Friesland  | 10            | „       | 800.—    |
| Drenthe    | 5             | „       | 400.—    |
| Overijssel | 8             | „       | 640.—    |
| Gelderland | 8             | „       | 640.—    |
| Utrecht    | 10            | „       | 800.—    |
| N.-Holland | 14            | „       | 1120.—   |
| Z.-Holland | 18            | „       | 1440.—   |
| Zeeland    | 8             | „       | 640.—    |
| N.-Brabant | 5             | „       | 400.—    |

Maar nu zijn weigerachtig om dat te betalen  
*Groningen, Utrecht en Zeeland*, en geven Noord-  
Holland en Zuid-Holland veel te weinig.

De andere Prov. voldeden dit halfjaar, be-  
halve de *voorgeschieden die niets zonden*, en N.-  
Holland gaf dit halfjaar f 315.— en Z.-  
Holland f 250.—, dus N.-Holland te min  
f 245.— en Z.-Holland te min f 470.—.

Nu is het gevolg dat de Gen. Deputaten  
niet het noodige, wat de kerken te kort komen,  
kunnen uitkeeren en de emeriti en weduwen  
lijden.

Overijssel heeft het voorlaatste kwartaal van  
de Generale Deputaten slechts ontvangen f 83.—  
voor haar 10 weduwen, en in dit laatste kwar-  
taal f 325.—. Per kwartaal moest het wezen,  
na aftrek der f 160.— onzer bijdrage, f 547.37½.

U kunt hieruit zien dat de weduwen veel  
te weinig ontvingen. Tot October des vorigen  
jaars was het steeds goed gegaan, en toen kwam  
tegen den winter die stemming. De kerken  
in onze Provincie doen haar best, maar er zijn  
zoo veel zwakke kerken, vooral in de klasse  
Deventer, dat zij de hulpbehoevende kerken  
met niets meer dan zij nu reeds doen, kunnen  
bijstaan. Hadden nu de weigerachtige Provin-  
cieën gedaan naar hetgeen op de Generale  
Synode is overeengekomen, dan was alles goed  
gegaan, maar nu worden emeriti en weduwen  
er de dupen van. De Generale Deputaten heb-  
ben al herhaaldelijk zich tot de weigerachtigen  
gewend en zullen het bij vernieuwing doen,  
maar zij zeggen: wij zorgen voor onze eigene  
weduwen en laat de anderen ook voor zich-

zelve zorgen. Zoo wordt toch zelfzuchtig ge-  
handeld, en kan dit goed zijn?

Is deze klacht niet alleszins billijk?  
Gaaf het aan, dat de provincien, die gel-  
delijk sterker staan, zich aanwennen te den-  
ken: „Wij zorgen voor onze eigen Emeriti  
en weduwen, laat de overige provincien voor  
de hunne zorgen?"

Is dan de financiële kracht niet zeer  
engelijk over de verschillende provincien  
verdeeld, en zijn we niet allen samen voor  
elkander verantwoordelijk jegens het Hoofd  
der kerk?

Vergete men toch niet, dat de Depu-  
taten der Generale Kas niet uitbetalen  
kunnen dan wat bij hen inkomt.

En wie zijn dan de slachtoffers?

Wie anders dan Ouden van dagen en  
Weduwen, wier nood schreit naar God.

## Aansluiting aan het resultaat van het verleden.

### I.

Dr. D. J. de Geer heeft in de *Neder-  
lander* van 18 en 21 Januari ons nogmaals  
te woord gestaan, op een wijze die alleszins  
door ons gewaardeerd wordt.

Dat we dus deze zijn repliek niet onbe-  
antwoord laten, geschiedt niet uit zucht  
om het laatste woord te hebben, maar  
omdat hij een onzer grondovertuigingen  
aanviel, die we niet kunnen loslaten, en die  
niet onverdigd blijven mag. Er steekt  
in wat hij betoogt een zoo ernstig gevaar  
voor den invloed van het Christendom op  
ons volksleven, dat weerstand onzerzijds  
hier plicht is. En dat te meer, omdat  
het schrijven van Dr. De Geer al den indruk  
op ons maakt, van ernstig gemeend en  
goed bedoeld te zijn, en alsoo de mogelijk-  
heid niet uitsluit dat we hem overtuigen.

Gelijk men zich herinneren zal, hadden  
we er de aandacht op gevestigd, dat er  
ook in het concrete resultaten van vroeger  
wetenschappelijk onderzoek voor ons liggen,  
aan wier juistheid geen man van weten-  
schap meer twijfelt, en waarvan alle verder  
onderzoek als vaststaande uitgaat. Zoo  
wezen we op de verhouding van onzen  
planeet tot de zon, en op de wet van  
Grimm.

Wat merkt Dr. De Geer hier nu tegen op?  
Hij zegt:

De font der redeneering blijkt, dunkt ons,  
uit de voorbeelden zelve.

Of heeft de geleerde schrijver ooit van een  
universiteit gehoord, die op den grondslag staat,  
dat de aarde om de zon draait, zoodat de  
hoogleeraren aan deze vondst gebonden waren  
en tot geen ander resultaat zouden mogen  
komen?

Natuurlijk niet.  
Maar hier blijkt nu ook juist, hoezeer ten  
onrechte Dr. Kuyper in *Scotistica II* het  
afwijzen van historische vondsten als grondslag  
met het ignoreeren van de vrucht van vroegere  
denkkracht vereenzelvigt.

Zal toch aan een hoogleeraar nooit de eisch  
gesteld worden, dat hij zich op den basis der  
door Dr. Kuyper genoemde voorbeelden stelt,  
— aan den anderen kant zal een man, die  
van dit alles eenvoudig geen nota nam, die  
altijd vroeger gedacht en gezocht was blauw-  
blauw liet, om op eigen gelegenheid den  
sterrenhef of de klankoor of de natuurwetten  
te doorgronden, voor het wetenschappelijk  
zoeken natuurlijk volmaakt onbruikbaar zijn.

De geachte schrijver zal bij eenigen naden-  
ken zelf toestemmen, dat dit geen hout  
snijdt.

Ongetwijfeld, het zal in niemands brein  
opkomen, een Universiteit te stichten op  
den grondslag dat de aarde om de zon  
draait.

Doch waarom niet?

Eenvoudig omdat een Universiteit geheel  
de wetenschap omvat, en het derhalve  
ondenkbaar is, dat men als grondslag voor  
een Universiteit één concreet gegeven uit  
één enkele wetenschap, ten deze de sterre-  
kunde, neemt. Grondslag van een Univer-  
siteit kan nooit anders zijn dan datgene  
wat principe van een geheele opvatting  
van het leven en van de kennis van het  
leven, d.i. van de wetenschap is.

Dr. De Geer heeft dus volkomen gelijk,  
dat niemand ooit zoo dwaas zou zijn, om  
te doen wat hij onderstelt; maar dat zal  
daarom niemand ondernemen, omdat de  
combinatie die Dr. De Geer maakt, niet  
deugt, overmits één concreet resultaat een  
detailpunt raakt, en de grondslag van een  
Universiteit algemeen moet zijn.

Was er daarentegen sprake van, een hoog-  
leeraar in de sterrekunde te benoemen, en  
was er een zonderling, die nog staande hield  
dat de zon toch om de aarde draait, dan  
weet Dr. De Geer zoo goed als wij, dat  
noch de Curatoren van Leiden, noch die  
van Utrecht of Groningen zeggen zouden:  
„Op zulk een punt moet de onderzoeker  
vrij blijven. Zijn afwijking van het gemeen  
gevoelen mag geen oorzaak zijn om hem niet  
te benoemen." Hij zou eenvoudig niet in  
aanmerking komen, wat hij ook voor zijn  
mening aanvoeren mocht.

Dit eerste argument weerlegt dus zichzelf.  
Meer ter zake is zijn tweede opmerking,  
dat ook, waar wij zulk een vondst van het  
verleden dankbaar overnemen, wij dit niet  
doen, omdat iemand voor ons het zoo vond,  
maar om de innerlijke waarheid er van:

Gelijk wij reeds herhaaldelijk zeiden, — al  
achten wij het historisch gevondene als authen-  
tiek, bindenden grondslag voor waarlijk  
wetenschappelijk onderzoek ondenkbaar, als  
hulpmiddel bij zulk onderzoek achten ook wij  
het voor ieder denker onmisbaar en van de  
hoogste beteekenis.

En nu wil het geval, dat vooral bij de  
exacte wetenschappen, maar ook hier en daar  
op filosofisch terrein, sommige historische  
vondsten het merk der echtheid in zichzelf  
dragen.

Er zijn ontdekkingen en uitvindingen, die  
eeuwen verborgen of onzeker bleven, maar die,

zoodra men ze in dezen vorm eenmaal heeft,  
door niemand betwist worden. Hetzij omdat ze  
empirisch haar eigen juistheid elk oogenblik  
kunnen aantoonen, hetzij omdat ze gesteund  
worden door een complex van argumenten,  
die men slechts behoeft bloot te leggen om  
door elkeen te worden aanvaard.

Hetzelfde vindt men bij gewone raadsels  
in het dagelijksch leven. Er zijn raadsels  
waarbij men over de oplossing verschilt. Maar  
er zijn ook raadsels wier oplossing, hoe moeilijk  
ook te vinden, wanneer iemand ze gevonden  
heeft, door allen wordt erkend. En hetzelfde  
geldt bij rekensommen, waar de schooljeugd  
de ééne maal blijft twisten over methode en  
uitkomst, de andere maal, wanneer één hunner  
een methode en uitkomst heeft aangegeven, de  
juistheid hiervan eenstemmig inziert.

Ditselfe nu zien wij ook bij de raadselen  
en vraagstukken der wetenschap. Er worden  
inderdaad vindingen gedaan, waarbij de geluk-  
kige vinder een „heureka," een „ik heb gevon-  
den!" uitroep niet alleen namens zichzelf, maar  
mede uit naam van de menschheid. Eenvoudig  
omdat de vondst met haar bewijzen hier voor  
allen klaarlijk is.

Ook in zulk gevallen heeft men echter nog  
niet het gevondene als bindenden grond-  
slag voor het wetenschappelijk denken aange-  
nomen, waarvan men niet zou mogen afwijken.

Men heeft ook aan zulk gevondene nooit  
meer waarde toegekend, dan het in zichzelf  
bevat en dan het in zichzelf aan den geest  
van elk later onderzoeker opdrong.

Wil dit nu zeggen, dat men het gevondene  
over board heeft geworpen, om het opnieuw  
te gaan zoeken?

In geen deele.  
Elk wetenschappelijk man, die als zoodanig  
er natuurlijk kennis van genomen had, maakte  
en maakt vanzelf bij zijn verdere studie van  
dit gevondene gebruik. Het ontleent voor hem  
zijn betekenis niet aan het vinden van zijn  
voorganger, maar aan het feit, dat hij bij  
het narekenen van den vinder, diens gelijk erkent  
en elken dag opnieuw erkent kan. Dat  
narekenen, nu het eenmaal voorgedaan is, zal  
vaak de kwestie zijn van een oogenblik. Het  
valt soms met het kennisnemen der vondst  
samen, eenvoudig omdat de argumenten zoo  
notoir zijn, dat ze, eenmaal blootgelegd, onmid-  
delijk overtuigen.

Maar dit ééne blijft toch essentieel: *hij mag  
den vinder narekenen.* Hij mag, wanneer later  
twijfel bij hem opkomt, 't opnieuw doen en hij  
mag ook tot een afwijkend resultaat komen.

De historische vondst in wetenschappelijke  
zin kan haar betekenis alleen ontleenen aan de  
legitimatiepapieren die zij voortdurend met  
zich omdraagt.

Aan de historische vondst een andere waarde  
te he kunnen dan de aan haarzelf inwonende  
waarde is onwetenschappelijk. Het strijdt niet  
met ons begrip van wetenschap, zoodat dr.  
Kuyper meent, maar met dat van iedereen,  
dat het doel der wetenschap is *waarheid*, en  
men zich op den bergtocht daarheen vleugellam  
slaaf, wanneer men zich te voren *bindt* aan  
eenig vooropgezet denkbeeld.

Hier tegen nu hebben we *niets* in te  
brengen. Het weerlegt niet, maar beaamt  
wat we steeds verklaard hebben. Over wat  
Dr. De Geer hier zegt, is nooit anders door  
ons gedacht. En het is wel een droef  
bewijs, hoe moeilijk het is elkander te  
verstaan, dat Dr. De Geer ons nochtans het  
tegenovergestelde gevoelen toedicht.

Toch mogen we niet verheelen, dat hier  
een *Daltonisme* in het spel is, dat ons wel  
eenigszins bevreemdt.

Al verstaan we toch best, dat Dr. De  
Geer den tijd mist, om de gronden die we hier  
en elders voor ons gevoelen opgaven, nauw-  
keurig te lezen, anders wordt het toch, als  
in het citaat dat hij-zelf in de *Nederlander*  
opneemt, juist hetzelfde staat, wat hij tegen  
ons aanvoert.

Daar toch staat uitdrukkelijk: „dat des-  
niettemin een hoogleeraar op zijn college toch  
de wetenschappelijke gronden voor een en an-  
der heeft aan te geven, zoodra hij er opzet-  
telijk van handelt".

Voorts is het in alle tonen door ons  
uitgezegd, dat al wat op het Calvinisme  
betrekking heeft, opnieuw te onderzoeken  
en wetenschappelijk toe te lichten is, als ook  
dat correctie op de vondsten van het Cal-  
vinisme niet alleen geoorloofd, maar nood-  
zakelijk zijn.

Wat zin heeft het dan, opnieuw tegen ons  
aan te voeren, dat het wetenschappelijke  
onderzoek van het eens gevondene moet  
kunnen afwijken; dat wij vroegere onderzoe-  
kers mogen narekenen; en dat de grond  
van waarheid voor het gevondene nooit daarin  
ligt, dat het uit het verleden ons bekend  
was, maar eeniglijk in de gronden waarop  
het resultaat van dat vroeger onderzoek  
rustte.

Dr. De Geer maakt er zich blijkbaar  
geen voorstelling van, hoe verdrietig het  
is, als men zulke voor de hand liggende  
dingen, die men ten overvloede nog keer  
op keer heeft uitgesproken — wat niet  
eens noodig was, omdat ze vanzelf sprak-  
en, — en die men bovendien zelf door eigen  
doen praktisch bevestigd en bezegeld  
heeft: telkens opnieuw tegen ons in bat-  
terij ziet brengen, en hierdoor opnieuw  
geen noodzaak wordt te zeggen, dat wie op  
ons vuurt, zich ten eenenmale in onze be-  
doeling, die keer op keer duidelijk werd  
uitgesproken, vergist.

Ten overvloede zij het daarom hier nog-  
maals herhaald, dat we geen wetenschap  
kennen, die het ooit om iets anders dan  
om *waarheid* te doen zou zijn; dat het voor  
ons de ongerijmdheid zelve is, te spreken  
van een wetenschap, die, op welk punt ook,  
van onderzoek zou moeten afzien; en dat  
we uit het verleden niets aannemen, wat  
dan ook, als boven het recht van onder-  
zoek staande. Of om nog beter te doen,  
en nu, zoo we hopen, alle mogelijkheid van  
misverstand af te snijden, we zullen het nu  
uitdrukken in de eigen woorden van Dr. De  
Geer, die hij cursief liet drukken, en die dus  
met zorg gekozen zijn: Aan de historische  
vondst een andere waarde toe te kennen,  
dan de aan haar zelf inwonende waarde,  
achten wij onwetenschappelijk.

## Roman-literatuur.

### V.

Een kort woord zij hier, eer we verder  
gaan, over Firdusi ingelascht. Men vond  
het vreemd, dat we na Homerus als episch  
dichter Firdusi noemden. Waarom? De  
*Sahnam* van Firdusi, d.i. het *Koningsboek*  
van Abu'l Kâssim Maussâr, loopt, wat inhoud  
en beteekenis betreft, met de *Ilias* even-  
wijdig. Bezong de *Ilias* oud-Griekenland's  
heldenglorie, die nog in de worsteling met  
de Perzische macht wonderen deed, in het  
*Koningsboek* zijn de oud-Perzische tradities  
bezongen, die dat volk van Kores eens zoo  
machtig in de historie deden ingrijpen. Het  
verband tusschen Homerus en Firdusi be-  
staat dus wel terdege. Het zijn de Perzen  
en Grieken, die in de schoone worsteling  
aan den Levant tegenover elkander hebben  
gestaan, en het zijn de oude helden-  
tradities van Griekenland die Homerus, en  
de oude tradities van Perzië die Firdusi  
bezong.

En wat de dichterlijke, de epische be-  
teekenis van de *Ilias* en van het *Koningsboek*  
betreft, zij hier niet alleen naar Heine's,  
maar ook naar Carrière's oordeel verwezen.  
Carrière, als weinigen, een kenner van de  
waarde der poësie, en een man wiens  
oordeel door Christelijke sympathieën ge-  
leidelijk wordt, aanzelt niet, het *Koningsboek*,  
een Epos van 120,000 verzen, zoo hoog te  
stellen, dat hij er van zegt: „Het is een  
der machtigst tot bewondering dwingende  
producten van 'smenschen geest." „Het  
geeft den indruk van het oneindige, zoo  
als geen andere kunstscheping dit doet." „*Die Kunst in Zusammenhang der Kultur-  
entwicklung*, III. p. 270). Hoe hoog men  
hem in Perzië stelde, blijkt het best uit zijn  
artisten-naam van *Firdusi*, die hem aan het  
Hof van Mahomed van Gasm werd gegeven,  
want Firdusi beteekent: De dichter uit het  
*Paradijs*.

Vooral in de pas geëindigde eeuw is op dit  
zeldzaam schoone kunstproduct herhaaldelijk  
de aandacht gevestigd. Niettegenstaande het  
vier dikke deelen groot is, werd het opnieuw  
te Calcutta uitgegeven in 1829; te Parijs door  
J. Mohl, met Fransche vertaling, in 1838,  
in 7 deelen; en door J. A. Buller, te Lei-  
den, in 1833; een uitgave die, door Buller's  
dood, bij het 3de deel steken bleef. In Te-  
heraan zag in 1851 zelfs een geïllustreerde  
uitgave met illustraties het licht. Groot ge-  
deelten er van zijn bovendien vertaald door  
Atkinson in het Engelsch (Calcutta 1814),  
door Pizzi in het Italiaansch (Parma 1872),  
en door Rückert in het Duitsch (Erlangen  
1838). Bovendien gaf Görsen in 2 deelen  
te Berlijn in proza: *Het Heldenboek van  
Iran* uit, en zijn voorts episodes vertaald  
door Weiss von Starkenfels en Graaf Fried-  
rich von Sack. Het werk van Sack in drie  
deelen beleefde zelfs drie drukken. Er is  
alzoog een twijfel, of Firdusi is ook in Eu-  
ropa zoo veelzijdig bekend geworden, dat  
we in het minst niet kunnen inzien, waarom  
het noemen van Firdusi onzerzijds min geoor-  
loofd zou zijn geweest, of naast Homerus  
misplaatst. Het was er ons juist om te  
doen, dat het Epos uit zou komen als een  
algemeen menschelijk verschijnsel.

Na deze korte inlansching nemen we den  
draad van ons betoog weer op, om den  
overgang van het *Heldendicht* in de *Roman*  
kortelijk toe te lichten, opdat de be-  
teekenis van de roman, in haar edeler  
opvatting, hierdoor te klaarder voor oogen  
moge staan.

Na den val van het Romeinsche keizer-  
rijk was de eenheid der groote natien  
verbroken, en waren tal van kleinere na-  
tionale formaten in haar plaats opgetreden.  
Slechts eenmaal, in den strijd tegen de  
Saracenen, ontwaakte door de kruistochten  
een gevoel van eenheid tegen een gemeen-  
schappelijke vijand; maar zelfs de strijd  
tegen de Mohamedanen, en later tegen de  
Turken, werd toch verspreid gevoerd, in  
Frankrijk, in Spanje, in Italië, in het Hei-  
lige Land en in het Grieksche keizerrijk. En  
halve Maan, greep in heel Europa een ein-  
delooze worsteling van stam tegen stam,  
van riddersgebied tegen riddersgebied, plots  
die eerst door Karel den Grooten gestuit  
werd, doch om na zijn verscheiden op  
kleiner terrein hervat te worden, en in de  
onderlinge worsteling der enkele ridders  
van uit hun kasteelen te worden voortgezet.

Toch, hoe gedeeld en verspreid deze veel-  
zijdige worstelingen ook waren, ze wekten  
niettemin krachtig den heldengeest, en het  
was deze heldengeest onder het vol



